

Jenny S. Martinez: *The Slave Trade and the Origins of International Human Rights Law*

Oxford, Oxford University Press 2012. 264 s.

Ve své knize *The Slave Trade and the Origins of International Human Rights Law* se Jenny Martinezová zabývá zákazem otroctví a obchodu s otroky. Tato kniha může být inspirativní, nikoliv pouze pro badatele na poli historie, ale i pro vědecké pracovníky zabývající se filosofií, a v jejím rámci zvláště morální problematikou. Ve své knize Martinezová poukazuje na to, že odpor vůči otroctví vyvěral z filosofického odkazu osvícenství a že odpůrci otroctví se zasazovali o zrušení tohoto institutu, protože věřili, že se jedná o nemorální praxi. Tato skutečnost sama o sobě může demonstrovat důležitost morální filosofie pro každodenní život obyvatel této planety. Podle Martinezové se o zákaz otroctví nejvíce zasadila Velká Británie, která díky svému postavení nejsilnější námořní mocnosti dokázala „přesvědčit“ (vojenskou silou, diplomatickými vyjednáváním, ale i ekonomickými pobídkami) představitele mnoha jiných států, aby se podíleli na vytvoření systému mezinárodních soudních tribunálů, které stíhaly obchod s otroky.

Britská snaha o prosazení zákazu obchodu s otroky ovšem narážela na mnohé překážky. Jednou z nich byla skutečnost, že mezinárodní smlouvy zakazující obchod s otroky obsahovaly i ustanovení, která limitovala jejich aplikaci. Tak například anglo-portugalská smlouva z roku 1815 sice zakazovala Portugalsku převážet otroky, ale pouze v oblastech rozkládajících se severně od rovníku. Dalším problémem pak byla skutečnost, že Francie a USA odmítly uzavřít s Velkou Británií smlouvy týkající se obchodování s otroky. Obě země sice obchod s otroky zakázaly, ale ani jedna nebyla ochotna uzavřít s Velkou Británií dohodu, na jejímž základě by bylo možné, aby britské námořnictvo prohledávalo francouzské či americké lodi, a pokud by na jejich palubě byli nalezeni otroci, mohlo pohnat jejich posádky před mezinárodní soudní tribunál.

Martinezová se věnuje zejména problému otroctví v USA. I když Spojené státy zakázaly obchod s otroky již v roce 1808, a dokonce (alespoň teoreticky) mohl za tento trestný čin být uložen i trest smrti, Američané se odmítali podřídit jakémukoliv mezinárodnímu dohledu. Činili tak především z obavy, že kdyby britské válečné námořnictvo mohlo prohledávat americké lodi, docházelo by tím k porušování státní suverenity USA. Americké lodi proto smělo prohledávat pouze americké námořnictvo. To v praxi znamenalo, že posádky lodí obchodujících s otroky často užívaly americkou vlajku, aby se vyhnuly prohledávání a soudnímu postihu ze strany zemí, které obchod s otroky trestaly.

Toto jednání představuje možnou inspiraci pro badatele na poli morální filosofie: je totiž třeba hledat odpověď na otázku, kdy je poukaz na státní suverenitu oprávněný, a kdy nikoliv. Jinak řečeno, je možné, aby státní suverenita byla dostatečným ospravedlněním akcí, které znemožňují pokrok na poli lidských práv? Sou-

dobá teorie a částečně i praxe se nejčastěji opírá o předpoklad, že státní suverenity nemůže sloužit k ospravedlnění hrubého porušování těchto práv – a od konce studené války byla v mnoha případech použita „humanitární intervence“, která tomu měla zabránit. Na druhé straně je třeba uvést, že – alespoň v některých případech – toto odvolávání se na obhajobu základních lidských práv vyhlíželo jako pohodlné zdůvodnění selektivních vojenských zásahů, jejichž účelem spíše bylo prosadit určité strategické cíle intervenujících mocností než hájit lidská práva. Jestliže tedy neexistuje jednoduchá odpověď ani na otázku, jak se vyrovnat s těmi, kdo pod záštitou principu neutrality porušování lidských práv tolerují, jak se potom vyrovnat se státy, které (podobně jako USA v první polovině 19. století) hájením své suverenity jako nejvyšší hodnoty porušování lidských práv přímo napomáhají?

Anotovaná kniha však rovněž ukazuje limity morální filosofie. Jinak řečeno, obchod s otroky byl sice zakázán, ovšem nikoliv pouze z morálních důvodů (i když ty posloužily jako prvotní impuls), ale i z důvodů čistě pragmatických (jak již bylo výše řečeno). Je tedy nutné zdůraznit, že morální filosofie nemůže při formulování normativní teorie ignorovat historicko-ekonomicko-sociální faktory. To nicméně neznamená, že se nemůže pokoušet tyto faktory buď změnit, nebo využít. Vzhledem k těmto uvedeným skutečnostem může být četba této knihy přínosná i pro filosofickou komunitu. Pokládá totiž provokativní otázky, které v konečném důsledku překračují hranice historie obchodu s otroky a jsou aktuální i v dnešní době.

Zdeněk Vopat